* הוֹאִיל וּבְשָׁעָה שֶׁהִתְחִיל הָאֶחָד לִטֹּל מֵהֶם הָיָה בָּהֶם רְבִיעִית, (עד) גַּם לַשֵּׁנִי זֶה עוֹלִים, מִפְּנֵי שֶׁבָּאוּ מִשִּׁיּוּרֵי טָהֳרָה. (עה) ה וְעַל דָּרְךְ זֶה נוֹטְלִים (עו) מֵחֲצִי לוֹג לִשְׁלשָׁה וּלְאַרְבָּעָה, וּמִלּוֹג לְכַמָּה בְּנֵי אָדָם, כָּל זְמַן שֶׁמַּסְפִּיקִים הַמַּיִם לִשְׁפּךְ כָּל אֶחָד עַל יָדָיו (עז) שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. ו(וְהוּא הַדִּין) שֶׁיְּכוֹלִים לְהַנִּיחַ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה יְדֵיהֶם (עח) זֶה בְּצַד זֶה, (עט) אוֹ זֶה עַל גַּב זֶה, וְלִטֹּל כְּאֶחָד, וּבִלְבַד (פ) שֶׁיַּרְפּוּ יְדֵיהֶם בְּעִנְיָן שֶׁיַּגִּיעוּ הַמַּיִם לְכָל אֶחָד: יד זצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא רְבִיעִית מְכֻנָּס בְּמָקוֹם אֶחָד, (פא) שֶׁאִם נָטַל מִשְּׁמִינִית וְחָזַר וְנָטַל מִשְּׁמִינִית, יָדָיו טְמֵאוֹת כְּשֶׁהָיוּ: טו חרְבִיעִית שֶׁאָמְרוּ, בֵּין לְיָדָיו שֶׁל גָּדוֹל בֵּין לְיָדָיו (פב) שֶׁל קָטָן. טנָטְלוּ שְׁנֵי בְנֵי אָדָם, זֶה יָדוֹ אַחַת וְזֶה יָדוֹ אַחַת, (פג) * וְאַחַר כָּךְ חָזַר הַשֵּׁנִי וְנָטַל יָדוֹ הַשֵּׁנִית, (פד) הֲרֵי אֵלּוּ כִּשְׁלשָׁה בְּנֵי אָדָם, וּלְפִיכָךְ אִם הָיָה בַּכֵּלִי חֲצִי לוֹג יָדָיו טְהוֹרוֹת, וְאִם לָאו (פה) אֵין יָדוֹ הַשְּׁנִיָּה טְהוֹרָה, שֶׁאֵין נוֹטְלִין בְּפָחוֹת מֵחֲצִי לוֹג יוֹתֵר מִשְּׁנֵי בְּנֵי אָדָם:

ה שם בְּרֵישׁ פֶּרֶק קַמָּא דְּיָדַיִם לְפֵרוּשׁ הָרַא"ש (שם) וְהָרַ"ש (שם). ו שם פֶּרֶק ב' (מ"ג). ז סֵפֶר אֲרֻחוֹת חַיִּים (סי' י"ח) בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ"א (תורת הבית הקצר בית ו שער ג). ח תּוֹסָפְתָּא (יומא פ"א ה"א) הֲבִיאוֹ הָרַ"ש שָׁם (פ"ב מ"ב). ט הָרַשְׁבָּ"א בְּתוֹרַת הַבַּיִת (הקצר בית ו שער ב).

קסא דִּינֵי חֲצִיצָה בִּנְטִילָה. וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

א אצָרִיךְ (א) לְזָהֵר מֵחֲצִיצָה, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁחוֹצֵץ בִּטְבִילָה חוֹצֵץ בִּנְטִילָה,

א חַיִּין ק"ו (ע"ב).

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

כְּשֶׁבָּאוּ לִטֹּל בְּבַת אַחַת אֲבָל דְּהַשֵּׁנִי הִמְתִּין עַד שֶׁיִּטֹּל הָרִאשׁוֹן, אֲבָל כְּשֶׁבָּא הַשֵּׁנִי אַחַר זְמַן, לֹא מְהַנֵּי לִפְחוֹת מִשִּׁעוּר רְבִיעִית עַל יְדֵי זֶה [טור]: (עד) **גַּם לַשֵּׁנִי זֶה עוֹלִים וְכוּ'.** אַף לְדַעָה זוֹ צָרִיךְ הָרִאשׁוֹן לִשְׁפּךְ עַל יָדָיו שְׁתֵּי פְּעָמִים, וּלְצַמְצֵם בִּנְטִילָתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר גַּם לַשֵּׁנִי שִׁעוּר כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לִטֹּל אֶת יָדָיו, מַה שֶּׁאֵין כֵּן לְדַעָה רִאשׁוֹנָה צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁפּךְ הָרִאשׁוֹן כָּל הָרְבִיעִית מַיִם עַל יָדָיו. וּבְשָׁעַת הַדְּחָק יֵשׁ לִסְמֹךְ לְהָקֵל כְּדַעָה זוֹ, דְּהוּא דַּעַת הָרַבֶּה פּוֹסְקִים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד"ה ויש): (עה) **וְעַל דָּרְךְ זֶה וְכוּ'.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר (עד) שֶׁמָּתָר לִטֹּל זֶה אַחַר זֶה אֲפִלּוּ בְּכַמָּה אֲנָשִׁים וּמִטַּעַם הַנַּ"ל: (עו) **מֵחֲצִי לֹג לִשְׁלשָׁה.** וְאִם תֹּאמַר כֵּיוָן דִּרְבִיעִית סַגִּי לִשְׁנַיִם אִם כֵּן רְבִיעִית וּמֶחֱצָה סַגִּי לִשְׁלשָׁה, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁחָשׁוּ חֲכָמִים (עה) כֵּיוָן דִּנְפִישִׁי גַּבְרֵי לֹא יְדַקְדְּקוּ יָפָה לִטֹּל עַד הַפֶּרֶק, שֶׁכָּל אֶחָד יְצַמְצֵם הַמַּיִם שֶׁיִּשָּׁאֵר לַחֲבֵרוֹ, לָכֵן אֲסוּרִים בְּרְבִיעִית וּמֶחֱצָה. וּבְרֵיעֵבַד אִם נָטַל הָאֶחָד מֵחֲצִי רְבִיעִית יוּכְלוּ לִטֹּל שְׁנֵי הָאַחֲרוֹנִים מֵרְבִיעִית הַנִּשְׁאֶרֶת: (עז) **שָׁלֹשׁ פְּעָמִים.** בְּטוּר כָּתַב שְׁנֵי פְּעָמִים, דְּעִקַּר הַנְּטִילָה מְשׁוּם טָהֳרָה הוּא שְׁנֵי פְּעָמִים, וְרַק אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶם לִכְלוּךְ הַחוֹצֵץ צָרִיךְ לִטֹּל פַּעַם אַחַת מִקֹּדֶם לְהַעֲבִיר הַלִּכְלוּךְ כְּדִלְקַמָּן בְּסִימָן קס"ב (ס"ב): (עח) **זֶה בְּצַד זֶה.** וְאֵין מִטַּמְאִין זֶה מִזֶּה בְּנִגִּיעָתָם, דְּכֻלָּם כְּיָד אַחַת חֲשִׁיבִי כְּדִלְקַמָּן בְּסִימָן קס"ב סָעִיף ה', וְדֵי בָּזֶה גַּם כֵּן בְּרְבִיעִית לְשֵׁנִים, וּבְחֲצִי לֹג לִשְׁלשָׁה וְאַרְבָּעָה, וּבְאֶפְשָׁר הַשְׁפִּיכָה דְּהוֹלֵךְ הַשֵּׁמֶשׁ וְיוֹצֵץ מַיִם עַל כֻּלָּם. וּמִסְתַּבְּרָא דְּדַעָה הָרִאשׁוֹנָה מַקֶּלֶת גַּם כֵּן בָּזֶה: (עט) **אוֹ זֶה עַל גַּב זֶה.** וְלֹא אָמְרִינַן דְּנִטְמְאוּ הַמַּיִם מִיָּדוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן, דְּכֻלָּם כְּיָד אַחַת חֲשִׁיבִי וְכַנַּ"ל: (פ) **שֶׁיְּרַפּוּ וְכוּ'.** הַיְנוּ (עו) שֶׁלֹּא יִדְחֲקוּ זֶה עַל זֶה: יד (פא) **שֶׁאִם נָטַל מִשְּׁמִינִית וְכוּ'.** וַאֲפִלּוּ (עז) נָטַל שְׁנֵי הַשְּׁמִינִית עַל יָדָיו בְּקִלּוּחַ אֶחָד לֹא מְהַנֵּי, דִּבְעִינַן שֶׁיִּהְיֶה הָרְבִיעִית מְכֻנָּס בְּמָקוֹם אֶחָד דַּוְקָא: **טו (פב) שֶׁל קָטָן.** פֵּרוּשׁ שֶׁל אָדָם קָטָן: (פג) **וְאַחַר כָּךְ חָזַר הַשֵּׁנִי וְכוּ'.** אֲרִאשׁוֹן קָאֵי כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד"ה ואחר) וְכָךְ מִשְׁמַע בִּלְבוּשׁ: (פד) **הֲרֵי אֵלּוּ כִּשְׁלשָׁה בְּנֵי אָדָם.** דְּהָא דִּמְקַלְּינַן מֵרְבִיעִית אַחַת לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, הַיְנוּ דַּוְקָא כְּשֶׁנָּטַל הָרִאשׁוֹן שְׁתֵּי יָדָיו זוֹ אַחַר זוֹ, (עמ) וְכֵן הַשֵּׁנִי אַחֲרָיו, אֲבָל כָּאן שֶׁלֹּא נָטַל מִתְּחִלָּה רַק יָד אַחַת, וְנָטַל הַשֵּׁנִי גַּם כֵּן אַחֲרָיו, חָשׁוּב בָּזֶה כְּאִלּוּ כְּבָר נָטְלוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים, וְלָכֵן כְּשֶׁחוֹזֵר הָרִאשׁוֹן לִטֹּל יָדוֹ הַשְּׁנִיָּה, חָשׁוּב כְּאָדָם שְׁלִישִׁי דְּעָלְמָא, וּמִמֵּילָא אֵין דֵּי בְּרְבִיעִית: (פה) **אֵין יָדוֹ וְכוּ'.** עַד שֶׁיְּטִיל עָלֶיהָ מֵרְבִיעִית מַיִם:

א (א) לְזָהֵר. אַקְדִּים לָזֶה הַקְּדָמָה קְצָרָה: וְהוּא דִּלְעִנְיַן טְבִילַת הַגּוּף קַיְימָא לַן דְּצָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יִהְיֶה חֲצִיצָה, וְהַיְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה שׁוּם דָּבָר מַדְבֵּק עַל הַגּוּף בְּעֵת הַטְּבִילָה, דְּעַל יְדֵי זֶה לֹא יִהְיֶה אוֹתוֹ הַמָּקוֹם רָאוּי לְבִיאַת מַיִם, וְאִם הָיָה חֲצִיצָה לֹא עָלְתָה לָהּ טְבִילָה. וְאַף דְּמִן הַתּוֹרָה לֹא הֲוֵי חֲצִיצָה אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה הַחֲצִיצָה עַל רֹב בְּשַׂר הַגּוּף, מִדְּרַבָּנָן אָסוּר אֲפִלּוּ אִם הָיָה הַחֲצִיצָה עַל מְעוּט הַגּוּף גְּזֵרָה אַשּׁוּ רַבּוּ, אַף לֹא אָסְרוּ חֲכָמִים אֶלָּא אִם כֵּן כְּשֶׁדָּרְךְ בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד עָלָיו שֶׁיִּשָּׁאֵר כָּךְ, אַף שֶׁעָתָּה בְּעֵת הַטְּבִילָה אֵין מַקְפִּיד עַל זֶה, אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהַקְפִּיד אֵינוֹ חוֹצֵץ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מְכֻסֶּה רֹב הַגּוּף דְּאָז אָסוּר מִדְּרַבָּנָן כְּשֶׁמַּדְבֵּק עָלָיו דָּבָר שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהַקְפִּיד עָלָיו. וּלְעִנְיַן נְטִילַת יָדַיִם גַּם כֵּן אַף שֶׁהוּא מִדְּרַבָּנָן (פ) כָּל דְּתָקְנוּ רַבָּנָן כְּעֵין דְּאוֹרָיְתָא תָּקְנוּ, וְעַל כֵּן אִם יֵשׁ

בֵּאוּר הַלָּכָה

פְּעָמִים וְעַד הַפֶּרֶק הָעֶלְיוֹן, וְכָתַב דִּמְזֶה בָּאֶמֶת רְאָיָה לְדַעַת הָרַאֲבַ"ד וְרַבֵּנוּ יוֹנָה הַנַּ"ל, [וְגַם לְדַעְתָּם בָּאֶמֶת עֲדַיִן אֵינוֹ מְיֻשָּׁב כָּל כָּךְ דְּחֲצִי רְבִיעִית לְשִׁתֵּי יָדָיו פַּעַם אֶחָד גַּם כֵּן כְּבָד מְאֹד שֶׁיּוֹלִיךְ סְבִיב הַיָּד, וּלְשִׁיטַת הָרַמְבַּ"ם מְיֻשָּׁב טְפֵי, דְּסִבִירָא לַיהּ דְּפַעַם אֶחָד צָרִיךְ רְבִיעִית שְׁלֵמָה לִשְׁתֵּי יָדָיו, וְהַשְּׁנַיִם שֶׁהִצְרִיכוּ לְתַרוּמָה, הוּא לְבַד זֶה הָרְבִיעִית]:

* **הוֹאִיל וּבְשָׁעָה שֶׁהִתְחִיל וְכוּ'.** וְדַע דְּיֵשׁ מַחְמִירִין לְגַמְרֵי [הוּא דַּעַת הָרַאֲבַ"ד וְרַבֵּנוּ יוֹנָה (שם)] **וּסְבִירָא לְהוּ דְּלְעוֹלָם צָרִיךְ רְבִיעִית מַיִם לְכָל אֶחָד, וְלֹא מְהַנֵּי הַמַּעֲלָה דְּשִׁיּוּרֵי טָהֳרָה אֶלָּא לְעִנְיַן שֶׁאֵין צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בַּכֵּלִי רְבִיעִית שְׁלֵמָה כְּשֶׁבָּא הַשֵּׁנִי לִטֹּל יָדָיו,** [דְּאַף דִּבְעָלְמָא אֵינוּ מְשַׁהֵר בְּמֻכָּס פָּחוֹת מִשִּׁעוּר רְבִיעִית, אֲבָל כָּאן שֶׁמִּתְּחִלָּה הָיָה רְבִיעִית בַּכֵּלִי וּבָאוּ לִטֹּל בְּבַת אַחַת חֲשִׁיב כְּאִלּוּ נָטְלוּ שְׁנֵיהֶם מִשִּׁעוּר רְבִיעִית, **אֲבָל צָרִיךְ לִטֹּל עוֹד מַיִם שְׁנַיִם בְּשִׁבְיל שְׁנֵיהֶם לְהַשְׁלִים עַד שִׁיעוּר רְבִיעִית לְכָל אֶחָד].** וְרַשַׁ"ל (ישׁ"ש חולין פ"ח סי' כח) פָּסַק כֵּן לְהַלָּכָה, וְכֵן מִשְׁמַע בְּאֵלִיָּה רַבָּה (ס"ק ל) דְּיֵשׁ לְהַחְמִיר בָּזֶה כְּמוֹתָם, וְכֵן מִשְׁמַע בְּבֵאוּר הַגְּרַ"א. וּמִכָּל מָקוֹם בְּשָׁעַת הַדְּחָק בְּוַדַּאי יֵשׁ לִסְמֹךְ לְהָקֵל כְּדַעַת הַיֵּשׁ מַתִּירִין כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּבֵית יוֹסֵף (ד"ה וכתב הרשב"א):

טו * וְאַחַר כָּךְ חָזַר הַשֵּׁנִי וְכוּ'. וּמִסְתַּבְּרָא כְּוָנַת הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ עַל הָרִאשׁוֹן [וְשֵׁנִי קָרֵי עַל שֵׁם הָאִישׁ שֶׁנָּטַל לְפָנָיו שֶׁהוּא עַתָּה שֵׁנִי לוֹן], וּמְשׁוּם דְּכֻלָּן שָׁלֹא נָטַל שְׁתֵּי יָדָיו זֶה אַחַר זֶה חֲשִׁבִינַן לֵיהּ עַתָּה כְּאִלּוּ הוּא אָדָם שְׁלִישִׁי, וְאֵין דֵּי לָזֶה בִּרְבִיעִית אֶחָד, **אֲבָל אִם הַשֵּׁנִי נָטַל גַּם יָדוֹ הַשְּׁנִיָּה תֵּכֶף אַחַר שֶׁנָּטַל יָדוֹ הָרִאשׁוֹנָה בְּוַדַּאי מִהֲנֵי לֵיהּ הַנְּטִילָה,** דְּהָא קַיְימָא לַן מַיִם רְבִיעִית נוֹטְלִין אֲפִלּוּ לִשְׁנַיִם מִשּׁוּם דְּאָתוּ מִשִּׁיּוּרֵי טָהֳרָה, וּמַה מַּפְסִידוּ בְּמַה שֶּׁהָרִאשׁוֹן נָטַל רַק יָדוֹ אַחַת, כֵּן נִרְאֶה לִי פָּשׁוּט:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(עד) וְגַם לְדַעָה קַמַּיְיתָא גַּם כֵּן מֵאַחַר מֵחֲצִי לוֹג לִשְׁלשָׁה וְכֵן מִלּוֹג לְכַמָּה בְּנֵי אָדָם דְּהָא מַתְנִיתִין הִיא, **אֶלָּא דִּלְדַעָה קַמַּיְיתָא מְתוּקָּמָא הַךְ מִשְׁנָה בְּשֶׁלֹּא נִפְסַק הַקִּלּוּחַ** דַּוְקָא, וְנִרְאֶה שֶׁדִּבְרֵי עֲרוּךְ מְתֻפָּרְשׁ גַּם לְדַעָה קַמַּיְיתָא וּבְאֹפֶן שֶׁלֹּא נִפְסַק הַקִּלּוּחַ, וּמַה שֶּׁכָּתַב וְהוּא הַדִּין שֶׁיְּכוֹלִים וְכוּ' אוֹ זֶה עַל גַּב זֶה, רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁמַּנִּיחִים לְכַתְּחִלָּה כֻּלָּם יְדֵיהֶם בְּעֵת תְּחִלַּת הַנְּטִילָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מַעֲקָרָא מֵיירֵי

(עה) וְעַל דָּרְךְ זֶה וְכוּ'. רְצוֹנוֹ לוֹמַר לְטֹל זֶה אַחַר זֶה אֲפִלּוּ בְּכַמָּה אֲנָשִׁים וּמִטַּעַם הַנַּ"ל: **(עו) מֵחֲצִי לֹג לִשְׁלשָׁה.** וְאִם תֹּאמַר כֵּיוָן דִּרְבִיעִית סַגִּי לִשְׁנַיִם אִם כֵּן רְבִיעִית וּמֶחֱצָה סַגִּי לִשְׁלשָׁה, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁחָשׁוּ חֲכָמִים (עה) כֵּיוָן דִּנְפִישִׁי גַּבְרֵי לֹא יְדַקְדְּקוּ יָפָה לִטֹּל עַד הַפֶּרֶק, שֶׁכָּל אֶחָד יְצַמְצֵם הַמַּיִם שֶׁיִּשָּׁאֵר לַחֲבֵרוֹ, לָכֵן אֲסוּרִים בְּרְבִיעִית וּמֶחֱצָה. וּבְרֵיעֵבַד אִם נָטַל הָאֶחָד מֵחֲצִי רְבִיעִית יוּכְלוּ לִטֹּל שְׁנֵי הָאַחֲרוֹנִים מֵרְבִיעִית הַנִּשְׁאֶרֶת: **(עז) שָׁלֹשׁ פְּעָמִים.** בְּטוּר כָּתַב שְׁנֵי פְּעָמִים, דְּעִקַּר הַנְּטִילָה מְשׁוּם טָהֳרָה הוּא שְׁנֵי פְּעָמִים, וְרַק אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶם לִכְלוּךְ הַחוֹצֵץ צָרִיךְ לִטֹּל פַּעַם אַחַת מִקֹּדֶם לְהַעֲבִיר הַלִּכְלוּךְ כְּדִלְקַמָּן בְּסִימָן קס"ב (ס"ב): **(עח) זֶה בְּצַד זֶה.** וְאֵין מִטַּמְאִין זֶה מִזֶּה בְּנִגִּיעָתָם, דְּכֻלָּם כְּיָד אַחַת חֲשִׁיבִי כְּדִלְקַמָּן בְּסִימָן קס"ב סָעִיף ה', וְדֵי בָּזֶה גַּם כֵּן בְּרְבִיעִית לְשֵׁנִים, וּבְחֲצִי לֹג לִשְׁלשָׁה וְאַרְבָּעָה, וּבְאֶפְשָׁר הַשְׁפִּיכָה דְּהוֹלֵךְ הַשֵּׁמֶשׁ וְיוֹצֵץ מַיִם עַל כֻּלָּם. וּמִסְתַּבְּרָא דְּדַעָה הָרִאשׁוֹנָה מַקֶּלֶת גַּם כֵּן בָּזֶה: **(עט) אוֹ זֶה עַל גַּב זֶה.** וְלֹא אָמְרִינַן דְּנִטְמְאוּ הַמַּיִם מִיָּדוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן, דְּכֻלָּם כְּיָד אַחַת חֲשִׁיבִי וְכַנַּ"ל: **(פ) שֶׁיְּרַפּוּ וְכוּ'.** הַיְנוּ (עו) שֶׁלֹּא יִדְחֲקוּ זֶה עַל זֶה: **יד (פא) שֶׁאִם נָטַל מִשְּׁמִינִית וְכוּ'.** וַאֲפִלּוּ (עז) נָטַל שְׁנֵי הַשְּׁמִינִית עַל יָדָיו בְּקִלּוּחַ אֶחָד לֹא מְהַנֵּי, דִּבְעִינַן שֶׁיִּהְיֶה הָרְבִיעִית מְכֻנָּס בְּמָקוֹם אֶחָד דַּוְקָא: **טו (פב) שֶׁל קָטָן.** פֵּרוּשׁ שֶׁל אָדָם קָטָן: **(פג) וְאַחַר כָּךְ חָזַר הַשֵּׁנִי וְכוּ'.** אֲרִאשׁוֹן קָאֵי כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד"ה ואחר) וְכָךְ מִשְׁמַע בִּלְבוּשׁ: **(פד) הֲרֵי אֵלּוּ כִּשְׁלשָׁה בְּנֵי אָדָם.** דְּהָא דִּמְקַלְּינַן מֵרְבִיעִית אַחַת לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, הַיְנוּ דַּוְקָא כְּשֶׁנָּטַל הָרִאשׁוֹן שְׁתֵּי יָדָיו זוֹ אַחַר זוֹ, (עמ) וְכֵן הַשֵּׁנִי אַחֲרָיו, אֲבָל כָּאן שֶׁלֹּא נָטַל מִתְּחִלָּה רַק יָד אַחַת, וְנָטַל הַשֵּׁנִי גַּם כֵּן אַחֲרָיו, חָשׁוּב כְּאִלּוּ כְּבָר נָטְלוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים, וְלָכֵן כְּשֶׁחוֹזֵר הָרִאשׁוֹן לִטֹּל יָדוֹ הַשְּׁנִיָּה, חָשׁוּב כְּאָדָם שְׁלִישִׁי דְּעָלְמָא, וּמִמֵּילָא אֵין דֵּי בִּרְבִיעִית: **(פה) אֵין יָדוֹ וְכוּ'.** עַד שֶׁיְּטִיל עָלֶיהָ מֵרְבִיעִית מַיִם:

(עמ) וְגַם כֵּן מַתִּיר מֵחֲצִי לוֹג לִשְׁלשָׁה וְכֵן מִלּוֹג לְכַמָּה בְּנֵי אָדָם דְּהָא מַתְנִיתִין הִיא, **אֶלָּא דִּלְדַעָה קַמַּיְיתָא מְתוּקָּמָא הַךְ מִשְׁנָה בְּשֶׁלֹּא נִפְסַק הַקִּלּוּחַ** דַּוְקָא, וְנִרְאֶה שֶׁדִּבְרֵי עֲרוּךְ מְתֻפָּרְשׁ גַּם לְדַעָה קַמַּיְיתָא וּבְאֹפֶן שֶׁלֹּא נִפְסַק הַקִּלּוּחַ, וּמַה שֶּׁכָּתַב וְהוּא הַדִּין שֶׁיְּכוֹלִים וְכוּ' אוֹ זֶה עַל גַּב זֶה, רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁמַּנִּיחִים לְכַתְּחִלָּה כֻּלָּם יְדֵיהֶם בְּעֵת תְּחִלַּת הַנְּטִילָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מַעֲקָרָא מֵיירֵי

(עמ) שְׁבְּעֵת הַיְצִיקָה פָּשַׁט הַשֵּׁנִי יָדָיו לְמַטָּה מִן הָרִאשׁוֹן וְכֵן כֻּלָּם: **(עמ)** וְהָא דִּלְאַרְבָּעָה יְדֵי חֲצִי לוֹג וְכֵן לוֹג לְכַמָּה בְּנֵי אָדָם וְלֹא חִישִׁינַן לָזֶה, יֵשׁ לוֹמַר דִּבְשִׁעוּר גָּדוֹל תּוֹ לֹא חִישִׁי הָרִאשׁוֹנִים כְּלָל בְּעֵד הָאַחֲרוֹנִים: **(עו)** הָרַמְבַּ"ם בְּפֵרוּשׁוֹ (ריש פ"ב מ"ג):

יד (עז) [שְׁיָרֵי] כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגב"י ס"ק נד) וְאֵלִיָּה רַבָּה (ס"ק לב): **טו (עמ) הַיְנוּ עַל יְדֵי חִבּוּר הַנְּצוֹק, אוֹ לְהַיֵּשׁ מַתִּירִין בְּכָל גְּוָנֵי** וְכַנַּ"ל: **א (ע) לְבוּשׁ:**

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

הִלְכוֹת נְטִילַת יָדַיִם סִימָן קסא

ב בְּפֶרֶק ט' דְּמַקְוָאוֹת (מ"ב) וּבְחוֹלִין פֶּרֶק שֵׁם (פ"ו ה"ה). ג עָרוּכִין ד' (ע"ב).

* כְּגוֹן (ב) [ב]צוֹאָה שֶׁתַּחַת הַצִּפָּרֶן (ג) שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד (ד) הַבָּשָׂר, (ה) וּרְטִיָּה שֶׁעָלָ[ב] בָּשָׂרוֹ, (ו) וְטִיט הַיָּוֵן, וְטִיט הַיּוֹצְרִים. (ז) אֲבָל (ח) [ג]בְּמִעוּטוֹ שֶׁאֵינוֹ (ג) מַקְפִּיד, אֵין (ז) לָחוּשׁ. הַגָּהָה: וּמְשׁוּם הָכִי לֹא נָהֲגוּ לְנַקֵּר (ט) הַטִּיט שֶׁתַּחַת הַצִּפָּרְנַיִם (ה) לְנָטְלָה, מְשׁוּם דְּהָוֵי כְּמִעוּטוֹ שֶׁאֵין מַקְפִּיד, כִּי אֵין מַקְפִּידִים עַל זֶה לִנְטִילָה (הגהות סמ"ק (מצוה קפט אות ד) והגהות אשר"י פרק (אלו דברים) [היה קורא] (נרמות פ"ג סי' י"ח)) אֲבָל אִם הָיָה (י) * מַקְפִּיד (ו) * הוּא צָרִיךְ לְנַקְּרָן, וְכֵן

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

א [כ] בְּשָׂרוֹ. עַיֵּן בְּאֵר הַיטֵב וּבִרְכֵּי יוֹסֵף (סק"ד) כָּתַב בְּשֵׁם מֹהַר"י מוֹלְכוֹ שֶׁכָּתַב בְּנָפְלָה הָרְטִיָּה צָרִיךְ לִטֹּל שְׁנֵית כְּדֵין מַפָּה שֶׁאִם יָסִיר הַמַּפָּה אָסוּר לֶאֱכֹל עַיֵּן שָׁם:

בְּאֵר הַיטֵב

א (כ) בְּשָׂרוֹ. פֵּרוּשׁ בְּמָקוֹם שֶׁהַצִּפָּרֶן עוֹדֵף עַל הַבָּשָׂר: (ב) **בְּשָׂרוֹ.** פֵּרוּשׁ שֶׁאֵין לוֹ מַכָּה רַק מִחוּשׁ בְּעַלְמָא וְיָכוֹל לְהָסִיר הָרְטִיָּה כְּשֶׁיִּרְצֶה זֶה תָּלוּי בְּקִפְּידָא, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ מַכָּה וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהָסִיר אָז אֵין צָרִיךְ כְּלָל לִטֹּל מִקּוֹם הָרְטִיָּה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב סוֹף סִימָן קס"ב. טַ"ז (סק"ב) וְעַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם סוֹף סִימָן קס"ב סְעִיף קָטָן י"ח, וְעַיֵּן הִלְכוֹת קְטַנּוֹת חֵלֶק ב' סִימָן קל"ב שֶׁכָּתַב שֶׁאִם הָיְתָה מַכָּה עַל יָדוֹ וְכָרַךְ עָלֶיהָ סַמַרְטוּט וְנָטַל כְּדֵינוֹ וּבְתוֹךְ הַסְּמַרְטוּט נָפַל הַסְּמַרְטוּט שֶׁאֵין צָרִיךְ עוֹד נְטִילָה: (ג) **מַקְפִּיד.** וְאִם רוֹב הַיָּד מְכֻסֶּה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד חוֹצֵץ. בֵּית יוֹסֵף (ד"ה ומ"ש) מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ג): (ד) **לָחוּשׁ.** וְאִם תֹּאמַר הָא בְּסִימָן קס"ב סְעִיף ט' כָּתַב דְּאִם נִמְצָא דָּבָר עַל הַיָּד דְּטָמֵא, וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּהָכָא מִירֵי כְּשֶׁנָּטַל מֵרֹב עִיסָּה: (ה) **לְנָטְלָה.** כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ה) אֲבָל שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר רֹב בְּנֵי אָדָם מַקְפִּידִין וְחוֹצֵץ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אֵינוֹ מַקְפִּיד. בְּשֶׁבֶּת אָסוּר לִגְרֹר הַטִּיט שֶׁתַּחַת הַצִּפָּרְנַיִם בְּצִפָּרְנָיו אֶלָּא יִרְחַצְנוּ בְּמַיִם. תַּשְׁבֵּ"ץ מָגֵן אַבְרָהָם (שם) וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן ש"ב (ס"ז): (ו) **הוּא.** וּבְסָפֵר פְּנֵי יִצְחָק (סי' שפא, אפי רבו"כ ס"ק יב) מְקֻל. מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ו):

בַּאוּר הַלָּכָה

א * כְּגוֹן צוֹאָה שֶׁתַּחַת הַצִּפָּרֶן שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד בְּשָׂרוֹ. וּרְטִיָּה שֶׁעָלָה בָּשָׂרוֹ. וְטִיט הַיָּוֵן וְטִיט הַיּוֹצְרִים. אֲבָל בְּמִעוּטוֹ שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד אֵין לָחוּשׁ.

נִמְצָא גְּלָדֵי צוֹאָה [הֵינוּ מִלְמוֹלֵי זֶעָה שֶׁנִּתְבַּשׁ] בְּשִׂעָר מְקוֹמוֹת שֶׁעַל הַיָּד כְּדֶאִיתָא בְּמַשְׁנָה פֶּרֶק ט' דְּמַקְוָאוֹת (מ"ב) וְכֵן בָּצֵק, אִם לֹא שֶׁנִּמְצָא מֵעַט מִן הַמֵּעַט שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד עַל זֶה, דְּאָז גַּם תַּחַת הַצִּפָּרֶן אֵינוֹ חוֹצֵץ בֵּין בְּצוֹאָה וּבֵין בְּבָצֵק כְּדֶאִיתָא בְּבֵית יוֹסֵף (ד"ה ומ"ש ואם):

* **מַקְפִּיד וְכוּ'.** עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק"י) וּבְשַׁעַר הַצִּיּוּן (אות יא), וְאַף דְּמִבְּאֵר בְּיוֹרֶה דֵּעָה קצ"ח סְעִיף י"ד בְּהַגָּ"ה דְּאִם מְקֻפֶּדֶת אֲפִלּוּ בְּדָבָר לֹא חוֹצֵץ, לַעֲנִיפוּת דְּתָפֵי' בָּרוּר דְּהָרַמְבַּ"ם שָׁם (מקואות פ"ב ה"א) דְּסָבִירָא לֵיהּ דְּטַעַם לֹא הוּא מִפְּנֵי שֶׁנִּמְחָה בָּפִים, עַל כָּרְחֲךָ דְּלָא סָבִירָא לֵיהּ כֵּן כִּדְמוּכָח שָׁם בְּבֵית יוֹסֵף (ד"ה כתב המרדכי בשבועות) גּוּפָא בְּהָעְתִּיקוֹ דִּבְרֵי הַמָּרְדְּכִי (שבועות סי' תשמח) עַיֵּן שָׁם, וְרַק דְּהָרַמְ"א חָשַׁשׁ שָׁם לְעִנְיַן טְבִילָה לְדִבְרֵי הָרוֹקֵחַ (סי' שעז) וְהַמָּרְדְּכִי (שם) דְּטַעַם לֹא הוּא מִשּׁוּם שֶׁאֵינָהּ מְקֻפֶּדֶת, וְכֵן בְּעִנְיָנֵנוּ לְעִנְיַן נְטִילַת יָדַיִם בִּדְאִי יֵשׁ לְהָקֵל כְּדֵעַת הָרַמְבַּ"ם, וּכְעַיִן זֶה מָצָאתִי בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק"ח) וּבְמָגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן סק"י) לְעִנְיַן דִּינוֹ לֹא:

* **הוּא צָרִיךְ לְנַקְּרָן. וּבְשַׁבָּת גַּם כֵּן מַתִּר לְגָרֵר הַטִּיט שֶׁתַּחַת הַצִּפָּרֶן בְּצִפָּרְנוֹ, רַק שֶׁלֹּא יִגְרֹר אֶת הַצִּפָּרֶן** [אֵלִיָּה רַבָּה (סק"ה) וְדֶרֶךְ הַחַיִּים (דיני חציצה בנטילה ס"א)]:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

חֲצִיצָה עַל רֹב הַיָּד דְּהֵינוּ (ג) עַל רֹב מְקוֹם הַנְּטִילָה, אָסוּר אֲפִלּוּ אִם אֵין דַּרְכָּן בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד עָלָיו, וְאִם הָיָה רַק עַל מְעוּט הַיָּד אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא אִם כֵּן הַדֶּרֶךְ לְהַקְפִּיד עַל זֶה. וְעַתָּה נָבֹאר דִּבְרֵי הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ: מַה שֶּׁכָּתַב לְזַהֵר מַחֲצִיצָה, הֵינוּ שֶׁיָּסִיר מֵהַיָּדִים קֹדֶם הַנְּטִילָה כָּל דָּבָר שֶׁדַּרְכָּן בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד עָלָיו לְהָסִירוֹ, וְאִם נָטַל יָדָיו וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא עָלָיו דָּבָר חוֹצֵץ, בֵּין עַל מְעוּט הַיָּד (ג) בֵּין עַל רֹב הַיָּד, תְּלֵינִן לְהָקֵל שֶׁנִּתְהַוָּה אַחַר כָּךְ, אַךְ לְכַתְּחִלָּה רָאוּי שֶׁיִּזָּהֵר קֹדֶם נְטִילָה אִם אֵין עָלָיו דָּבָר חוֹצֵץ: **(ב) צוֹאָה שֶׁתַּחַת הַצִּפָּרֶן וְכוּ'.** הֵינוּ (ז) זֶהֳמַת הַצִּפָּרְנַיִם שֶׁדַּרְכָּן לְהִקָּבֵץ שָׁם, (ה) אֲבָל צוֹאָה מַמָּשׁ אֲפִלּוּ כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר מִסְתַּבְּרָא שֶׁלֹּא חָשִׁיב נְטִילָה אִם מְצָאוֹ שֶׁנִּשְׁאַר שָׁם: **(ג) שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר.** כְּגוֹן אִם הַצִּפָּרֶן גְּדוֹל וְעוֹדֵף עַל בְּשַׂר הָאֶצְבַּע, וְהַצוֹאָה שֶׁיֵּשׁ שָׁם תַּחַת עֹדֶף זֶה דָּרָךְ רֹב בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד לְנַקּוֹתָם מִשּׁוּם מְאוּס, מִשּׁוּם הָכִי חוֹצֵץ, וְצָרִיךְ לְהָסִיר אוֹתָהּ הַזֶּהֳמָא קֹדֶם הַנְּטִילָה, וּבְכָצֵק דָּרָךְ בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד אֲפִלּוּ נָגֵד הַבָּשָׂר. וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה קצ"ח דְּקַחֲשִׁיב שָׁם עוֹד כַּמָּה דְּבָרִים שְׁחוֹצְצִים אֶלָּא דְּפֹה חָשַׁב דְּבָרִים הַמְּצוּיִים, וְכָתַב הָאֵלִיָּה רַבָּה (סק"א) בְּשֵׁם סֵפֶר חֲסִידִים (סי' נח) דְּנָכוֹן מִסַּעַם זֶה שֶׁלֹּא יְגַדֵּל אָדָם אֶת צִפָּרְנָיו: (ד) **וּרְטִיָּה.** הוּא מַה שֶּׁנּוֹתְנִין חֶלֶב אוֹ דוֹנַג אוֹ שְׁאָר דְּבַר מִשְׁיחָה עַל סַמַּרְטוּט לְהַנִּיחַ עַל הַכַּאֲב [עָרוּךְ]: (ה) **שֶׁעָלָ[ב] בָּשָׂרוֹ.** וְאַף דְּמִבְּאָר לְקַמָּן בְּסִימָן קס"ב סְעִיף י' דְּאֵין צָרִיךְ לִטֹּל עַל מְקוֹם הָרְטִיָּה, וּמִשַּׁעַם דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִטֹּל בְּאוֹתוֹ מָקוֹם הָוֵי כְּמוֹ שֶׁנִּקְטָעָה אֶצְבָּעוֹ, דְּאֵין צָרִיךְ לִטֹּל רַק שְׁאָר מְקוֹם הַיָּד, הָתָם הָלַא מֵיירֵי בְּיֵשׁ לוֹ מַכָּה, וְלָכָךְ לֹא חִיישִׁינַן שֶׁיָּסִיר מְקוֹם הָרְטִיָּה וְיִגַּע בִּבְשָׂרוֹ לְהָאוֹכְלִין דְּכַאֲב לֵיהּ, (ו) אֲבָל הָכָא מֵיירֵי שֶׁאֵין לוֹ מַכָּה רַק מַחוּשׁ בְּעַלְמָא בִּמְקוֹם הַנְּטִילָה, וְאֵין לוֹ עֵצָה בִּנְטִילָתוֹ וְיוּכַל לְהָסִיר הָרְטִיָּה מָתַי שֶׁיִּרְצֶה, אִם כֵּן יֵשׁ לַחוּשׁ שֶׁיָּסִיר הָרְטִיָּה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה וְיִגַּע בִּבְשָׂרוֹ לְהָאוֹכְלִין, וְלָכָךְ צָרִיךְ לְהָסִיר הָרְטִיָּה וְלִטֹּל יָדָיו דְּאִם יִטֹּל כְּשֶׁהָרְטִיָּה עַל יָדוֹ יִהְיֶה חֲצִיצָה: (ו) **וְטִיט הַיָּוֵן וְכוּ'.** פֵּרוּשׁ (ז) טִיט הַבּוֹרוֹת, דְּהָוֵי כְּמוֹ טִיט הַיּוֹצְרִים שֶׁהֵם נִדְבָּקִים מְאֹד וּמוֹנְעִים הַמַּיִם מִלָּבוֹא תַּחְתֵּיהֶם אֲפִלּוּ כְּשֶׁהֵם לַחִים, (ח) וְהוּא הַדִּין שְׁאָר מִינֵי טִיט כְּשֶׁהוּא יָבֵשׁ וְנִדְבָּק בַּבָּשָׂר, חוֹצְצִין בְּכָל זֶה בֵּין עַל גַּב הַיָּד בֵּין תַּחַת הַצִּפָּרֶן אֲפִלּוּ כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר, [אִם לֹא שֶׁהָיָה דָּבָר מוּעָט כָּל כָּךְ שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד עַל זֶה דְּאָז אֵין חוֹצְצִין בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּמְצָאוּ, וְהוּא הַדִּין בְּצוֹאָה וּבָצֵק כְּהָאי גַּוְנָא כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי בְּבַאוּר הֲלָכָה (ד"ה כגון)], אַךְ הֵיכָא שֶׁמְּלַאכְתּוֹ בְּטִיט כְּגוֹן הָעוֹשֶׂה לְבֵנִים אוֹ קַדָּרָן וְכַדּוֹמֶה בְּוַדַּאי אֵינוֹ חוֹצֵץ בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּמְצָאוּ כֵּיוָן שֶׁאֻמָּנוּתוֹ בְּכָךְ וְאֵינוֹ מַקְפִּיד בָּזֶה וּכְדִלְקַמָּיהּ בְּסָעִיף ב', אִם לֹא שֶׁהָיָה רֹב מְקוֹם הַנְּטִילָה מְכֻסֶּה בָּזֶה: (ז) **אֲבָל וְכוּ'.** דִּין זֶה קָאֵי עַל רֵישׁ הַסָּעִיף בְּעֶצֶם דִּין חֲצִיצָה, דְּאִם נִמְצָא שׁוּם דָּבָר חוֹצֵץ עַל מְעוּט הַיָּד וְאֵין מַקְפִּיד אֵין לָחוּשׁ, וַדַּעַת הַטּוּר דְּאַף בְּאִלּוּ שָׁנָכַר הַמְחַבֵּר מִקְדָּם דְּהוּא מִדְּבָרִים שֶׁדַּרְכָּן שֶׁל רֹב בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד, מִכָּל מָקוֹם אִם הוּא אֵינוֹ מַקְפִּיד אֵינוֹ חוֹצֵץ, אֲבָל דַּעַת הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ה) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים דְּכָכָל אֵלּוּ שֶׁזָּכַר הַמְחַבֵּר לֹא אָזְלִינַן בָּתְרֵיהּ, כִּי אִם בְּתַר רֹב בְּנֵי אָדָם. **(ח) בְּמִעוּטוֹ שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד.** וְאִם רֹב הַיָּד מְכֻסֶּה, דְּהֵינוּ רֹב מְקוֹם הַנְּטִילָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַקְפִּיד חוֹצֵץ: (ט) **הַטִּיט.** הַמָּגֵן אַבְרָהָם (שם) פֵּרֵשׁ דְּקַאֵי רַק עַל שֶׁכָּנֶגֶד הַבָּשָׂר וַאֲפִלּוּ טִיט הַיָּוֵן וְהַיּוֹצְרִים, מִשּׁוּם דְּבְאֵלּוּ מִדִּינוֹת אֵין מַקְפִּידִין עַל זֶה וְהָוֵי כְּמִעוּטוֹ שֶׁאֵין מַקְפִּיד. אֲבָל שְׁלֹא כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר בְּוַדַּאי רֹב בְּנֵי אָדָם מַקְפִּידִים עַל בְּצוֹאָה, וְחוֹצֵץ אַף שֶׁהוּא אֵינוֹ מַקְפִּיד, וְכִדְבָרָיו הָעְתִּיקוּ הַחַיֵּי אָדָם (ח"א כלל מ ס"ה) וְהַדָּרֶךְ הַחַיִּים (דיני חציצה בנטילה ס"א), (ט) [א]וְיֵשׁ שְׁמַקְלִין בְּצוֹאָה וְסָתָם טִיט. **(י) מַקְפִּיד הוּא.** מִשְׁמַע (י) [ב]אַף עַל פִּי שֶׁהָרֹב אֵינָן מַקְפִּידִין כֵּיוָן דְּהוּא מַקְפִּיד אֲזִלִינַן בָּתְרֵיהּ וְחוֹצֵץ, (יא) וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ג) פְּשׁוּט. וּלְפִי זֶה לְרֹב הַפּוֹסְקִים שְׁטוּרִין דַּדַּי עַד מָקוֹם שֶׁבָּלָה הָאֶצְבָּעוֹת, בְּרֹב מִן הָאֶצְבָּעוֹת סָגֵי, וְכֵן כָּתַב בְּדֶרֶךְ הַחַיִּים (דיני חציצה בנטילה ס"ג) עַיֵּן שָׁם: **(ד)** פְּרִי מְגַדִּים (משב"ז סק"א): **(ז)** רַמַ"ב מְבָאֵר הַמִּשְׁנָה (מקואות פ"ט מ"ד): **(ה)** כֵּן נִרְאֶה לִי דִּבְרֵי בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד עַל זֶה יוֹתֵר מִבָּצֵק, וְעוֹד דְּכָל עִקַּר נְטִילָה תִּקָּנוּ מִשּׁוּם דְּיָדַיִם עַסְקָנִיּוֹת בְּמָקוֹת הַטִּנּוֹפֶת, וּמַאי מְהָנֵי שֶׁנַּפֵּל יָדָיו הֵא נָגַע בָּהֶם בְּכָל שָׁעָה: **(ו)** בַּ"ח (ס"ב) וּמָגֵן אַבְרָהָם לְקַמָּן בְּסוֹף סִימָן קס"ב (ס"ק יח) וְט"ז (כאן, סק"ב) בְּתַרְוַיְיהוּ הָרִאשׁוֹן: **(ז)** מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ב): **(ח)** הַגְּרַ"ז (ס"ג): **(ט)** אֵלִיָּה רַבָּה (סק"ה) בְּשֵׁם הַבַּ"ח (ס"ב) וְהַט"ז (רי"ד סי' קצח ס"ק יט), וְעַיֵּן בְּנַהַר שָׁלוֹם (סק"א) שֶׁהַקְשָׁה עַל הָמָגֵן אַבְרָהָם דְּמִדְּבָרָיו מֹשֶׁה הָאֳרֶךְ (ד"ה ואם) מֻשְׁמָע דְּיֵשׁ בְּצוֹאָה אֲזִלִינַן בָּתַר רֻבָּא כֵּיוָן שֶׁהוּא אֵינוֹ מַקְפִּיד וּכְדַעַת הַטּוּר, וְנִרְאֶה דְּנִיחָא לְהָמָגֵן אַבְרָהָם מִזֶּה שֶׁהוּא מַקְפִּיד בְּמָקוֹם שֶׁאֵין דַּרְכָּן בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד וְלֹא בְּמָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד וְאֵינוֹ מַקְפִּיד, וְעַיֵּן בְּמַה שֶׁכָּתַבְתִּי בְּבַאוּר הֲלָכָה (ד"ה כגון) וְעוֹד דְּכֵיוָן דְּהָרַמְ"א עַל זֶה כָּתַב דְּאִם נִמְצָא עַל הַיָּד דָּבָר טָמֵא וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּהָכָא מִירֵי כְּשֶׁנָּטַל מֵרֹב עִיסָּה, וְהַיְנוּ דְּוַדַּאי בְּצוֹאָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ אֲפִלּוּ אִם נָטַל יָדָיו אַחַר כָּךְ נִמְצָא עָלָיו דָּבָר חוֹצֵץ אֲפִלּוּ אִם הוּא מֵרֹב עִיסָּה, וְעַיֵּן בְּמַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בְּבַאוּר הֲלָכָה (ד"ה כגון) וְעַיֵּן בְּמַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בְּבַאוּר הֲלָכָה (ד"ה ואם) וְעַיֵּן בְּמַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בְּבַאוּר הֲלָכָה (ד"ה ואם) וְעַיֵּן בְּמַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בְּבַאוּר הֲלָכָה (ד"ה ואם)

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] וּבשו"ע הרב (ס"ג) סתם כהמג"א להחמיר. **ב]** וּבשו"ע הרב (שם בסוגריים) כתב: ויש אומרים שכל דבר שרוב בני אדם אין מקפידין עליו אע"פ שהוא מקפיד בטלה דעתו אצל כל אדם. ויש לסמוך על דבריהם בנטילת ידים שעיקרה מדברי סופרים.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

עִקָּר. וְאִפְשָׁר שֶׁנָּהֲגוּ לְהַקֵּל בַּחֲצִיצָה לְעִנְיַן נְטִילָה, כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין שִׁיעוּר לַחֲצִיצָה לִנְטִילָה, אֲבָל הָעִקָּר כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה: **ב** (יא) [ד]כָּל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מַקִּפִּיד עָלָיו אֵינוֹ חוֹצֵץ. הָיָה דַּרְכּוֹ שֶׁל זֶה לְהַקְפִּיד וְזֶה אֵין דַּרְכּוֹ לְהַקְפִּיד, [*] לְמִי שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַקְפִּיד חוֹצֵץ. לְמִי שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַקְפִּיד אֵינוֹ חוֹצֵץ. כֵּיצַד, הָיָה אֶחָד צָבֻעַ (יב) * וְהָיוּ יָדָיו צְבוּעוֹת, (יג) אֵין הַצֶּבַע חוֹצֵץ עַל יָדָיו, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עַל יָדָיו מַמָּשׁוּת שֶׁל צְבָעוֹנִים. לֹא הָיָה צָבֻעַ, אִם הָיוּ יָדָיו צְבוּעוֹת וְיֵשׁ מֵמֵּשׁ הַצֶּבַע עַל יָדָיו, הֲרֵי זֶה חוֹצֵץ, (יד) שֶׁהַדָּיו (ז) [ז] הַיָּבֵשׁ חוֹצֵץ, וְהַלַּח אֵינוֹ חוֹצֵץ. וְכֵן הַנָּשִׁים שֶׁדַּרְכָּן לִצְבֹּעַ יְדֵיהֶם לְנוֹי וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, אֵין אוֹתוֹ צֶבַע חוֹצֵץ, (טו) (גְּלָדֵי מַכָּה שֶׁעַל יָדָיו, (טז) אִם אֵינוֹ מַקִּפִּיד עֲלֵיהֶן אֵינָן חוֹצְצִין) (ספר התרומה סי׳ ענו): **ג** [ה]צָרִיךְ (יז) לְהָסִיר הַטַּבַּעַת מֵעַל יָדוֹ בְּשָׁעַת נְטִילַת יָדַיִם, (יח) וַאֲפִלּוּ הוּא רָפוּי (בית יוסף (ד״ה ומנהג עוה״ד)), וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מַקִּפִּיד עָלָיו בְּשָׁעַת נְטִילָה, הוֹאִיל וּמַקִּפִּיד עָלָיו (יט) בְּשָׁעָה שֶׁעוֹשֶׂה מְלָאכָה שֶׁלֹּא יִטָּנְפוּ (הרא״ש פרק תינוקת (הל׳ מקוואות סי׳ טו)). וְנָהֲגוּ קְצָת לְהָקֵל אִם הוּא רָפוּי, אֲבָל יֵשׁ לְהַחְמִיר, כִּי אֵין אָנוּ בְּקִיאִים אֵיזֶה מִקְרֵי (מ) רָפוּי: **ד** [ו]שִׁעוּר נְטִילַת יָדַיִם כָּל הַיָּד (כ) עַד הַקָּנָה שֶׁל (מ) זְרוֹעַ. [ז]וְיֵשׁ אוֹמְרִים עַד מְקוֹם חִבּוּר הָאֻצְבָּעוֹת לְכַף הַיָּד, (כא) * וְרָאוּי לִנְהֹג (כב) כְּדַעַת (י) הָרִאשׁוֹנִים:

ד [ה]רַשְׁבָּ״א בְּתוֹרַת הַבַּיִת (הקצר בית ו שער ה). **ה** הַגְּהַת אֲשֵׁרִ״י פֶּרֶק ב׳ דְּבָרָכוֹת (סי׳ יא). **ו** הָרִי״ף בְּפֶרֶק ח׳ דְּבָרָכוֹת (מא:) עַל הַהִיא דְּחִלִּין ק״ו ע״א). **ז** לְפָרוּשׁ הָרֹא״ש שָׁם בְּחִלִּין (פ״ח סי׳ יא).

בֵּאוּר הַיטֵב

ב (ו) הַיָּבֵשׁ. וּמִי שֶׁכּוֹתֵב תְּדִיר אֵין הַדָּיו חוֹצֵץ. לֶחֶם חֲמוּדוֹת (דברי חמודות חולין פ״ח אות סט) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ח). אִם הוּא טָבָח וּמוֹכֵר שׁוּמָן וְיֵשׁ דָּם וְשׁוּמָן עַל יָדוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ בִּנְטִילַת יָדַיִם. מוֹהֲל שֶׁנִּתְבַּשֵּׂם דַּם הַמִּילָה בְּיָדָיו אֵינוֹ חוֹצֵץ. הֲלָכוֹת קְטַנּוֹת חֵלֶק א׳ סִימָן כ׳, וְעַיֵּן יַד אַהֲרֹן (הגב״י): **ג** (ז) רַפּוּי. וְרָשׁ״ל (ש״ס חולין פ״ח סי׳ כא) כָּתַב דְּאֵין לְהַחְמִיר כְּלָל בִּנְטִילַת יָדַיִם בַּאֲנָשִׁים אִם לֹא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֶבֶן טוֹב. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ט, וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר גֵּן הַמֶּלֶךְ סִימָן (קכ״ב) [קכ״ג] וְעַיֵּן בְּסֵפֶר מְעִיל שְׁמוּאֵל סִימָן י״ח: **ד** (ט) זְרוֹעַ. פֵּרוּשׁ תֵּכֶף אַחַר הַשְׁלֵמַת הַיָּד מִקְּרֵי קָנֶה שֶׁל זְרוֹעַ: (י) הָרִאשׁוֹן. וְיִתָּנֶה בְּתַחְלָה שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹבָה עָלָיו שֶׁמָּא פַּעַם אַחַת לֹא יְהֵא לוֹ מַיִם כָּל

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

ב [בשו״ע] [ל]כִּי שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַקְפִּיד. וְאִם בְּמָקוֹם זֶה אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם מַקְפִּידִין וּבְמָקוֹם אַחֵר אֵין מַקְפִּידִין, כָּתַב בְּבֶרְכֵּי יוֹסֵף (סק״א) שֶׁאִם רוֹפֵא דְּעִלְמָא מַקְפִּידִין, בָּטֵל מָקוֹם זֶה לְגַבֵּי רוֹפֵא דְּעִלְמָא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּפֶרִי חָדָשׁ יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קי״ג (סק״ג): [ז] הַיָּבֵשׁ. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב מַה שֶּׁכָּתַב אִם הוּא טָבָח כו׳ עַיֵּן בְּשִׁבּוּרֵי יַעֲקֹב חֵלֶק א׳ סִימָן ס״ט שֶׁתְּמַהּ עַל זֶה, וְכָתַב שֶׁהַפַּגֵּן אַבְרָהָם (סק״ז) נִמְשַׁךְ אַחַר הָרֹא״ש (חולין פ״ח סי׳ טו) וּבְרֹא״ש יֵשׁ טָעוּת סוֹפֵר מַה שֶּׁכָּתַב עַל

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

דְּהַיְנוּ דַּוְקָא בְּטִיט הַיּוֹצְרִים אוֹ בְּטִיט יָבֵשׁ, אֲבָל בְּטִיט לַח אוֹ בְּעָפָר שֶׁתַּחַת הַצִּפָּרְן כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר שֶׁאֵינוֹ נִדְבָּק כָּל כָּךְ אֵין לְהַחְמִיר, וּבִכְרָת אִם כָּל הַיּוֹם אֵין דַּרְכּוֹ לְהַקְפִּיד רַק כְּשֶׁמַּגִּיעַ לִנְטִילָה: **ב** (יא) כָּל דָּבָר וְכוּ׳. הַיְנוּ אִם הוּא בְּמִעוּטוֹ דַּוְקָא, אַף עַל גַּב דִּכְבָר זָכַר זֶה הַמַּחֲבֹּר בְּסוֹף סָעִיף הַקּוֹדֵם, כְּפָלוֹ כָּאן מִשּׁוּם דְּכָל הַסָּעִיף זֶה הוּא דִּבְרֵי הָרַשְׁבָּ״א (תוה״ב הקצר בית ו שער ה) מַמָּשׁ כַּמּוּבָא בְּבֵית יוֹסֵף (ד״ה וכתב עוד הרשב״א), וְרָצָה לְהַעֲתִּיקוֹ בִּלְשׁוֹנוֹ: **ב** (יב) וְהָיוּ יָדָיו צְבוּעוֹת. רְצוֹנוֹ לוֹמַר (יג) מְקֻצָּת מִמְּקוֹם הַנְּטִילָה, דְּאִלּוּ הָיָה רֻבּוֹ הָא קָיְמָא לַן דְּאֵפִלּוּ אֵינוֹ מַקְפִּיד חוֹצֵץ, אֲכָן בַּסַּיְפָא לְעִנְיַן נָשִׁים שֶׁדַּרְכָּן לִצְבֹּעַ יְדֵיהֶן לְנוֹי, שָׁם [א]אֲפִלּוּ כָּל יְדֵיהֶן צְבוּעוֹת נַמִּי, כֵּיוָן שֶׁמִּתְכַּוְּנוֹת לַעֲשׂוֹת כֵּן וְרוֹצוֹת בָּזֶה, הֲרֵי הוּא כְּגוּפָן מַמָּשׁ וְלֹא חָיְצֵי: (יג) אַיִן הַצֶּבַע וְכוּ׳. וְכֵן אִם הוּא טָבָח וְיֵשׁ דָּם עַל יָדָיו אֵינוֹ חוֹצֵץ, וְכֵן אִם הָיָה מוֹכֵר שׁוּמָן וְיֵשׁ שׁוּמָן עַל יָדָיו אֵינוֹ חוֹצֵץ, אֲבָל אַחֵר שֶׁהָיָה מַמָּשׁוּת דְּבָרִים אֲלוּ עַל יָדָיו חוֹצֵץ, [אַחֲרוֹנִים] וְאִם הָיָה טַבָּח וּמוֹכֵר שׁוּמָן וְיֵשׁ דָּם וְשׁוּמָן עַל יָדָיו, גַּם כֵּן מְצַדֵּד הַמַּגֵּן אַבְרָהָם (סק״ז) לְהָקֵל דְּאֵינוֹ חוֹצֵץ: (יד) שֶׁהַדָּיו וְכוּ׳ וְהַלַּח אֵינוֹ חוֹצֵץ. וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר (יג) כְּמוֹ הָתָם גַּבֵּי דָּיוֹ שֶׁהַלַּח אֵינוֹ חוֹצֵץ מִטַּעַם שֶׁנִּמְחָה בַּמַּיִם וּמֵי הַנְּטִילָה מַגִּיעִין לְגוּפוֹ, הוּא הַדִּין לְצִבְעִים שֶׁהֵם כְּמוֹ דָּיוֹ דַּוְקָא שֶׁמַּמָּשׁוֹ עָלָיו, הָא אִם אֵין בּוֹ מַמָּשׁ רַק חֲזוּתָא שֶׁל צֶבַע בָּעָלְמָא אֵין שַׁיָּךְ חֲצִיצָה, וְהוּא הַדִּין שַׁחֲרוּרִית שֶׁאֵין בָּהּ מַמָּשׁ אֵינָהּ חוֹצֶצֶת [אַחֲרוֹנִים]. וּמִי שֶׁכּוֹתֵב תְּדִיר אֲפִלּוּ יֵשׁ מַמָּשׁוּת שֶׁל דָּיוֹ יָבֵשׁ עַל אָצְבְּעוֹתָיו אֵינוֹ חוֹצֵץ דַּהֲרֵי אֵין דַּרְכּוֹ לְהַקְפִּיד עַל זֶה [אַחֲרוֹנִים]: (טו) גְּלָדֵי מַכָּה. הַיְנוּ רִיר הַיּוֹצֵא מִן הַמַּכָּה וּמִתְיַבֵּשׁ וְנַעֲשָׂה גְּלִיד [רַמְבַּ״ם (פיה״מ, מקואות פ״ט מ״ב)], וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים דְּהוּא שְׁחִין שֶׁנִּתְרַפֵּא וְעָלָה עוֹר לְמַעְלָה וְיֵשׁ עָלָיו גְּלִידִי: (טז) אִם אֵינוֹ מַקְפִּיד. לְהָסִירוֹ מֵעַל יָדָיו מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְטַעֵר בִּנְטִילָתוֹ [כֵּן מַסִּיק בְּמֵאמַר מָרְדְּכַי (סק״ט) עַיֵּן שָׁם וְעַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ט) וּבְשָׁאַר אַחֲרוֹנִים]: **ג** (יז) לְהָסִיר הַטַּבַּעַת. מִשּׁוּם חֲצִיצָה: (יח) וַאֲפִלּוּ וְכוּ׳. רְצוֹנוֹ לוֹמַר אַף שֶׁהַמַּיִם בָּאִים לְהָאֶצְבַּע, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְהָסִיר מִשּׁוּם שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין אֵיזֶה מִקְרֵי רָפוּי וּכְדִלְקַמַּיְהּ, וּבְדִיעֲבַד עָלְתָה לוֹ נְטִילָה בְּרָפוּי, וְהוּא שֶׁשָּׁפַךְ עָלֶיהָ רְבִיעִית בְּבַת אַחַת כְּמוֹ שֶׁכָּתַב לְקַמָּן בְּסִימָן קס״ב סָעִיף ט׳: (יט) בְּשָׁעָה וְכוּ׳. וּמַפְקֵי הָאַחֲרוֹנִים דְּדַוְקָא אִשָּׁה שֶׁדַּרְכָּהּ לְהַקְפִּיד לְהָסִיר הַטַּבַּעַת בְּשָׁעַת מְלָאכָה כְּמוֹ שֶׁכָּתַב [הַיְנוּ בְּשָׁעַת לִישָׁה], אֲבָל אִישׁ שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַקְפִּיד לְהָסִירוֹ בְּשָׁעַת מְלָאכָה כִּי אֵין דַּרְכּוֹ לָלוּשׁ, אֵין צָרִיךְ לְהָסִיר אוֹתוֹ בְּשָׁעַת נְטִילָה אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ רָפוּי, רַק אִם יֵשׁ בּוֹ אֶבֶן טוֹב שֶׁגַּם אִישׁ דַּרְכּוֹ לְהַקְפִּיד לְהָסִיר בְּשָׁעַת נְטִילָה שֶׁלֹּא יִתְלַכְלֵךְ מֵהַמַּיִם אָז יֵשׁ לָחֹשׁ לְהָסִירוֹ מִשּׁוּם חֲצִיצָה: **ד** (כ) עַד הַקָּנָה וְכוּ׳. רְצוֹנוֹ לוֹמַר עַד סוֹף פִּיסַת הַיָּד שֶׁהוּא מְקוֹם חִבּוּר הַיָּד וְהַקָּנֶה: (כא) וְרָאוּי לִנְהֹג וְכוּ׳. רְצוֹנוֹ לוֹמַר אַף דִּמְדִינָא מִי שֶׁיִּרְצֶה לְהָקֵל כְּדַעָה שְׁנִיָּה אֵין מוֹחִין בְּיָדוֹ, דְּכָל סָפֵק בְּנְטִילַת יָדַיִם לְקוּלָּא וּכְדִלְעֵיל בְּסִימָן ק״ס סָעִיף י״א, מִכָּל מָקוֹם (יז) לְכַתְּחִלָּה רָאוּי לְהַחְמִיר כְּדַעָה הָרִאשׁוֹנָה, וְכֵן נוֹהֲגִין הָעוֹלָם, וּבְסֵפֶר עֲצֵי אַלְמֻגִּים (סק״ז) הוֹכִיחַ שֶׁהָרְבֵּה גְּדוֹלֵי רִאשׁוֹנִים סוֹבְרִים כֵּן [ב]וְיֵשׁ לְזַהֵר מִלְּהָקֵל בָּזֶה עַיֵּן שָׁם וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד״ה ורואי): (כב) כְּדַעַת הָרִאשׁוֹן. וּמִשְׁמַע דִּבְשָׁעַת הַדְּחַק שַׁיֵּשׁ לוֹ מַיִם בְּצִמְצוּם

בֵּאוּר הַלָּכָה

ב * וְהָיוּ יָדָיו צְבוּעוֹת וְכוּ׳. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (ס״ק יב) שֶׁרְצָה לוֹמַר מִקְצָת מִמְּקוֹם הַנְּטִילָה וְכוּ׳ וְכֵן כָּתַב הַגְּרַ״ז (ס״ה) וְכֵן מִשְׁמָע קְצָת לְהַמְעַיֵּן בְּבֵית יוֹסֵף בְּשׁוּר יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קצ״ח (ד״ה צבע) בְּמַה שֶׁהֵבִיא שָׁם בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ״א (תוה״ב הקצר בית ז שער ז) לְעִנְיַן נָשִׁים שֶׁצּוֹבְעוֹת שְׂעָר רֹאשָׁן לִנְוִי, שֶׁכָּתַב שָׁם אַף עַל פִּי שֶׁצֶּבַע זֶה פּוֹשֵׁט בְּכָל הַשֵּׂעָר וְרֻבּוֹ שֶׁאֵין מַקְפִּיד עָלָיו חוֹצֵץ וְכוּ׳ עַיֵּן שָׁם, וְהֲרֵי הִיא אֵינָהּ גְּרִיעָא מִשְּׂאָר בַּעֲלֵי אֻמָּנוּת שֶׁרְגִילִין בְּכָךְ, וַאֲפִלּוּ הָכִי אִי לָאו סְבָרָתוֹ דִּמְתַבַּוְּנוֹת לְכָךְ הָתְחִלָּה לָזֶה וְרוֹצוֹת בְּכָךְ, עַיֵּן שָׁם, הָיָה חוֹצֵץ, אַחַר כָּךְ מָצָאתִי שֶׁכֵּן כָּתַב הַגְּרַ״ז בְּהָדָיָא דְּגַם בְּעִנְיָנֵנוּ אִם הָיָה עַל רֻבּוֹ חוֹצֵץ. וְהִנֵּה בְּחַיֵּי אָדָם (ח״א כלל מ ס״ו) כָּתַב דִּלְעִנְיַן צֶבַע וּכְהַאי גַּוְנָא שְׂאָר בַּעֲלֵי אֻמָּנוּת אֲפִלּוּ אִם הוּא מְכֻסֶּה כָּל הַיָּד אֵינוֹ חוֹצֵץ, וְלֹא יָדַעְתִּי מְקוֹרוֹ, וְאוּלַי שֶׁשָּׁעְמוֹ דִּבְעִנְיַן זֶה לֹא שִׁיֵּךְ לְגוֹר רֻבּוֹ שֶׁאֵין מַקְפִּיד מִשּׁוּם רֻבּוֹ הַמַּקְפִּיד [שֶׁזֶּהוּ הַטַּעַם שֶׁחוֹצֵץ כִּדְאִיתָא בְּצָרוּבִין פֶּרֶק קַמָּא (ד״ז)], דְּלֹא שְׁכִיחַ בְּהוּ הַקְפָּדָה כֵּיוָן שֶׁרְגִילִין הַכֹּל בְּכָךְ, אוֹ אוּלַי כֵּיוָן דִּרְגִילִין לֵילֵךְ כֵּן תָּמִיד כְּגוּפֵיהוּ דְּמֵי וְלֹא שִׁיֵּךְ חֲצִיצָה עַל זֶה, אֲבָל כָּל זֶה הוּא דָּבָר חָדָשׁ וְלֹא מָצָאתִי בְּפוֹסְקִים רָמְזוּ לָזֶה. וּמַה שֶּׁכָּתַבְתִּי עוֹד בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה דִּלְעִנְיַן נָשִׁים שֶׁדַּרְכָּן לִצְבֹּעַ יְדֵיהֶן לְנוֹי וְכוּ׳ כֵּן מוּכָח לְפִי סְבָרַת הָרַשְׁבָּ״א הַנַּ״ל וּפָסַק שָׁם בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קצ״ח סָעִיף י״ז כְּוָתַרְתִּיהּ עַיֵּן שָׁם וּבְשֵׁ״ךְ סָעִיף קָטָן כ״א, וּלְפִי זֶה אֵינוֹ מְדֻקְדָּק קְצָת לְשׁוֹן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ בְּמַה שֶּׁכָּתַב וְכֵן הַנָּשִׁים וְכוּ׳, הָא לְעִנְיַן נָשִׁים עַדִיפָא דְּאֲפִלּוּ צְבוּעַ כָּל הַיָּד אֵין שַׁיָּךְ חֲצִיצָה:

ד * וְרָאוּי לִנְהֹג וְכוּ׳. מִלְּשׁוֹן זֶה מִשְׁמַע דְּמִצַּד הַדִּין יֵשׁ לְהָקֵל כְּדַעָה שְׁנִיָּה, דְּהוּא דַּעַת הָרַבֵּה פּוֹסְקִים רַשַׁ״י (חולין קו: ד״ה עד הפרק) וְתוֹסָפוֹת (שם

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] וּבשו״ע הרב (ס״ה) כתב: ומי שהוא צובע אין הצבע חוצץ על ידיו וכו׳ והנשים שדרכן לצבוע ידיהם לנוי וכיוצא בזה אין אותו צבע חוצץ. וכל זה במיעוט היד, אבל אם רוב היד מכוסה בדבר שיש בו ממש חוצץ אפילו לאותם שאין דרכם להקפיד [ונראה מסדר הדברים שמיירי אף על נשים שצובעות לנוי]. **ב]** וכתב בשו״ע הרב (ס״ח): ונכון להתנות ולומר שאינו מקבל דבר זה בתורת חובה אלא בתורת רשות, כדי שאם איזה פעם לא יזדמנו לו מים כל כך לא יצטרך להחמיר כמנהגו. וכן ראוי להתנות בכל דבר שאדם רוצה להחמיר על עצמו. ואם נוטל ידיו בפני רבים במקום שנוהגים ליטול עד מקום חיבור האצבעות לבד אין לו להחמיר בפניהם, שלא יהא נראה כב׳ תורות ח״ו בעיניהם.